

تاثیر روش تدریس کارایی تیم بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

صابر شفیعی^۱، فرامرز علیدادی^۲، صغری زاده صفری^۳

^۱ دانشجوی دکتری تخصصی برنامه ریزی درسی دانشگاه ملی بیرجند. معلم آموزش و پرورش استان ایلام (نویسنده مسئول)

^۲ کارشناسی آموزش ابتدایی. معلم ابتدایی استان کرمانشاه

^۳ کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی. معلم ابتدایی استان کرمانشاه

چکیده

مقاله حاضر از نوع مقالات کتابخانه ای است که توجه به گردآوری نظرات صاحب نظران به رشته تحریر در آمده است. هدف از نگارش این مقاله بررسی تاثیر روش تدریس کارایی تیم بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان است. نتیجه نشان می دهد که دانش آموزان در گروه های یادگیری از طریق همیاری بیشتر از کار فردی و رقابتی به پیشرفت تحصیلی دست می یابند، زیرا آن ها اولاً با بحث و گفت و گو افکار خود را در تعامل با دیگران بیان و اصلاح می کنند. آن ها از طریق تعامل یاد می گیرند که مسائل را بپرسند، نظراتشان را در میان بگذارند، اختلافات را توضیح دهند و درک جدیدی از موضوع مورد بحث ایجاد کنند. ثانياً در این گروه ها دانش آموزان در سطوح بالای یادگیری درگیر می شوند. بنابر موارد فوق می توان نتیجه گرفت که روش تدریس کارایی تیم بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تاثیر مستقیم و مثبت دارد.

واژه های کلیدی: تدریس، روش کارایی تیم، پیشرفت تحصیلی، دانش آموزان

مقدمه

آرزوی دیرینه هر جامعه ای پیشرفت و تعالی افراد آن جامعه و داشتن شهروندانی فرهیخته و اندیشمند است و بدیهی است هر پیشرفتی در زمینه های مختلف از جمله فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی مستلزم افرادی مبتکر و خلاق می باشد که بتوانند تصمیمات صحیح اتخاذ نمایند و برنامه ریزی صحیح داشته باشند و این منوط به وجود نظام های آموزش و پرورش فعال و پویاست. پس به جرات می توان گفت هر پیشرفتی از نظام کار آمد و صحیح آموزش و پرورش جوامع نشات می گیرد و این امر مهم به عوامل متعددی از جمله تغییر شیوه ها، الگوهای تدریس و در جهت استفاده از روش های نوین و فعال بستگی دارد (احمدی و عبدالملکی، ۱۳۹۱).

روش های فعال تدریس ذهن انسان را فعال کرده، مهارت های ذهنی و قابلیت تفکر، روابط میان گروهی و همکاری را تقویت نموده و فراگیران را هدایت می کند تا با اعتماد به نفس و روحیه کاوشگری به رديابی موضوع و تحمل ابهام پردازند (کرامتی، ۱۳۸۶).

معلم پیرو گرایش سنتی عموماً گرفتار دام صحبت زیاد می شود و به دلایلی به خود اجازه نمی دهد از مشارکت فعال دانش آموزان در تدریس بهره بگیرد و خود صرفاً نظاره گر، شنونده ویا راهنما باشد. دلیل اینکه در جامعه ما زیاد صحبت کردن معلم به عنوان یک سنت در آمده است. دومین دلیل به غرور و خودبینی معلم مربوط است. سوم اینکه خود او نیز زمانی به عنوان دانش آموز شنونده صحبت های بیش از حد معلمان خود بوده است. چهارم اینکه دانش آموزان و اطرافیان از او انتظار دارند که بی وقفه حرف بزند و اگر چنین نکند ممکن است برچسب بی سوادى بخورد و پنجمین دلیل به دلیل عدم آگاهی از روش های فعال تدریس و ناتوانی در اجرای موثر آن روش ها بر می گردد. در چنین حالتی معلم بیم دارد که کنترل کلاس درس را از دست بدهد (کرامتی، ۱۳۸۴).

از جمله روش های فعالی که امروزه مورد توجه بسیاری از صاحب نظران تعلیم و تربیت قرار گرفته است، روش همیاری است. همیاری دایره ی وسیعی از روش هایی است که با مشارکت و همیاری، به فرایند یاددهی یادگیری می پردازند. روش هایی از قبیل گروه های پیشرفت گروهی، رقابت مسابقه ی گروهی، و نگارش تلفیقی همیاری، یادگیری انفرادی با یاری گرفتن از گروه و... در این دایره ی وسیع قرار می گیرند.

تدریس خوب یک معلم را می توان بر اساس میزان مشارکت دانش آموزان آن کلاس ها در فعالیت های یادگیری، محک زد. یک تدریس خوب بر پایه ی فعالیت های دانش آموزان، برنامه ریزی می شود. با هم بودن و همکاری در یادگیری از نیازهای اساسی دانش آموزان است. اگر چه کار با روش های همیاری وقت گیر است اما صرف وقت در مراحل ابتدایی تدریس به درک عمیق روابط توسط دانش آموزان می انجامد. دو طرفه بودن ارتباط در روش های هم آموزی نکته ی مهم و مثبت این روش است (فرخی، ۱۳۸۸).

بیان مساله

درک درست از روش های آموزش مشارکتی و به کارگیری آن در کلاس درس، این امکان را به معلمین ما می دهد که قادر باشند فراگیرانی تربیت کنند که از دانش خود به طور موثرتر جهت با هم زیستن استفاده نمایند (مشهدی، ۱۳۸۴). دانش

آموزان نیاز دارند با فعالیت هایی در گیر شوند که دانسته های خود را بیافرینند یا سازمان دهی کنند و محور آموزش و یادگیری خود باشند. روش های همیاری از رویکردهای دانش آموز محور است در روش های مشارکتی، فراگیران از یاری همکلاسی های خود بهره مند می شوند. به علاوه رفتارها و نگرش هایی را مشاهده می کنند که می توانند از آن تقلید کرده و آن ها را درونی کنند (فلاحی و دیگران، ۱۳۸۸).

امروزه موضوع روش های آموزشی فعال، یادگیری فعال و یادگیرنده فعال، جایگاه ویژه ای در مباحث تربیتی پیدا کرده است و در مقابل، موانع پیشرفت تحصیلی دانش آموزان نیز روش های آموزشی غیر فعال بر شمرده می شود (کرامتی، ۱۳۸۶). از جمله مسایل مورد توجه در روند آموزش دروسی چون علوم تجربی، ریاضیات و زبان انگلیسی، آموزش های کلاسی مبتنی بر یک یا دو نوع از انواع هوش است، در نتیجه بسیاری از فراگیران که در این نوع هوش ها قوی نیستند، نسبت به مدرسه و یادگیری نگرش منفی پیدا کرده و از عدم موفقیت تحصیلی رنج می برند.

"پیشرفت تحصیلی" یعنی افزایش میزان یادگیری، افزایش سطح نمرات و قبولی دانش آموزان در دروس و پایه تحصیلی (نیاز آذری، ۱۳۹۲).

گرچه پیشرفت تحصیلی تحت تاثیر عواملی چون هوش، انگیزه، نحوه ارزشیابی، خانواده قرار می گیرد، شیوه های تدریس و راهبردهای یاددهی یادگیری نیز تاثیر قابل ملاحظه ای بر پیشرفت تحصیلی دارد. هر ساله علیرغم صرف هزینه های زیاد توسط آموزش و پرورش یادگیری ضعیف و در نتیجه افت تحصیلی در دروس وجود دارد. در تمام مدارس معمولاً از روش های سنتی و غیر فعال استفاده می کنند و کمتر به روش های همیاری توجه می کنند. شیوه های تدریس و راهبردهای یاددهی یادگیری تاثیر قابل ملاحظه ای بر پیشرفت تحصیلی دارند (کرامتی، ۱۳۸۶).

در روش های سنتی که امروزه از آن ها به عنوان روش های غیر فعال یاد میشود، معلم نقش فعالی در جریان تدریس داشته، مطالب را به طور شفاهی در کلاس بیان نموده، دانش آموزان فقط باید به صحبت های او گوش داده، مطالب مورد نظر را حفظ نمایند.

ضرورت و اهمیت موضوع پژوهش

امروزه تغییر سریع دانش و تکنولوژی در جهان مشکلات عمده ای را سر راه نظام های آموزش و پرورش جهانی قرار داده است که یکی از مهم ترین آن ها پاسخ به این پرسش است که دانش آموزان در مدرسه چه باید چه باید بیاموزند تا بتوانند برای زندگی در دنیای متغیر و متحول فردا آماده شوند؟ پاسخگویی به این سوال در سایه روش های آموزش پیشرفته امکان پذیر است. به این جهت وظیفه و مسولیت معلم امروز نسبت به گذشته سنگین تر و پیچیده تر شده است. دیگر نمی توان با روش های سنتی، جامعه و افراد آن را به سوی یک تحول پیشرفته سوق داد (شعبانی، ۱۳۸۴).

چنانچه ما بخواهیم فراگیران امروز را به عنوان نیروی کار آمد آینده آماده کنیم که قادر باشد با هم زیستن را به خوبی تجربه کنند، به نظر می رسد کلاس درس، محیطی مناسب برای شروع این طرز فکر باشد چرا که تحقق این اهداف بدون همکاری و همیاری بی معنا است (مشهدی، ۱۳۸۲).

با توجه به تاثیر بسیار زیاد روش تدریس معلم، در یادگیری دانش آموزان و لزوم تحولات بنیادین در امر آموزش و پرورش، شایسته است که با استفاده از روش های تدریس فعال توانایی درک عمیق و یادگیر معنا دار و لذت بخش و توانایی تجزیه و تحلیل و تفکر خلاق را در دانش آموزان افزایش داده و معلمان را به فراگیری این روش ها ترغیب کرده تا به تناسب هر درس، از روش تدریس مناسب آن استفاده کنند. در بیشتر کلاس هایی که از روش های مرسوم و سنتی تدریس استفاده می شود، امکان بازخورد مداوم به همه فراگیران امکان پذیر نیست. روش یادگیری از طریق همیاری را می توان به عنوان راهی برای کمک به فراگیران ناموفق یا خاص به کار برد. در این روش، از یاری و تشویق همکلاس های خود بهره می برند. به علاوه رفتارها و نگرش هایی را مشاهده می کنند که می توانند از آن تقلید کرده و آن ها را درونی کنند (فلاحی و دیگران، ۱۳۹۱). لیاقت دار و همکاران (۱۳۸۳)، عوامل عاطفی چون نگرش ها و هیجان ها را دارای نقش تعیین کننده ای در یادگیری می دانند. ایشان در تحقیق خود، نشان دادند که روش تدریس بحث گروهی با گروه های پنج نفره بر افزایش پیشرفت تحصیلی و نیز مهارت های ارتباطی، موثر تر از روش سخنرانی است. با روش های یادگیری گروهی و مشارکتی و به اشتراک گذاشتن معلومات یادگیری تسهیل می شود. تجارب یادگیری مشترک، هم فکری و همدلی، میزان استرس و اضطراب را کاهش داده، به یاد گیری بیشتر درس کمک می کند (به نقل از یزدیان پور و همکاران، ۱۳۸۸).

تعریف روش تدریس

جان کولمن (۱۹۸۶)، روش را این گونه تعریف کرده است "نظام مرتبی که به کمک آن معلم عوامل را برای اثر نهادن بر انسان ها به خدمت می گیرد تا تغییرات و نتایجی را ایجاد کند" (به نقل از عزیز، ۱۳۸۶). روش تدریس معمولاً به مجموعه ای از فعالیت ها اطلاق می شود که انجام آن منتهی به یادگیری در فراگیران می شود و در معنای دقیق تر، روش مشتمل بر مراحل نظام یافته و منطقی است که پیمودن موفقیت آمیز آن ها نه فقط به فراگیر کمک می کند، بلکه در بالا بردن میزان کارایی معلمان نیز نقش اساسی دارد.

انواع روش های تدریس

تقسیمات روش های تدریس از نظر هر اندیشمندی متفاوت است. ولی در اصل همه ی آن ها در تقسیم بندی های خود به دو روش سنتی و روش نوین (فعال) اشاره کرده اند. روش تدریس کارایی تیم از تقسیمات نوع دوم یعنی روش های نوین است که در جای خود مورد بحث قرار خواهد گرفت. ابتدا به روش سنتی پرداخته خواهد شد.

روش تدریس سنتی

روش های آموزش سنتی و معلم محور برخاسته از اصل اثبات گری هستند که دانش عینی در حکم واقعیتی مستقل از انسان جود دارد و معلم می تواند آن را به کمک زبان به دانش آموزان انتقال دهد (سیف، ۱۳۹۲). تدریس مستقیم، آموزشی ساختاری شده، منظم، مهارت، مدار است. در این رویکرد آموزشی معلم بیش ترین نقش را در سازماندهی و هماهنگ کردن فعالیت های آموزشی دارد؛ فعالیت هایی چون تعیین و تحلیل مهارت، تعیین اهداف، محتوا

،چگونگی نمایش مهارت و آرایه اطلاعات، و تمرین هایی که برای کسب مهارت لازم هستند. اگر چه فرصت هایی برای فعالیت های مشترک معلم و دانش آموز در زمینه های مختلف وجود دارد؛ اساسا این نوع آموزش معلم مدار است. بسیاری از متخصصان و طراحان چنین آموزشی بر این باورند که معلم مدار بودن هرگز به معنای ایجاد یک محیط یادگیری آمرانه، سرد و غیر فعال نیست، بلکه به این معناست که محیط آموزشی، محیطی وظیفه مدار با انتظارات بسیار بالا برای انجام وظایف است علاوه بر این طرفداران این نوع تدریس معتقدند که در چنین رویکردی دانش آموز علاوه بر آموختن مهارت، عزت نفس و اعتماد به نفس خود را نیز افزایش می دهد (شعبانی، ۱۳۸۴).

روش های نوین تدریس

در نظریه های سازایی گری، با توجه به اصل فرا ثبات گری که واقعیت جنبه روان شناختی دارد و دانش ساخته و پرداخته ذهن آدمی است، آموختن ساختن معنا در پی تجربه است و آموزندگان بر اساس تجربه شخصی خود و تفسیر آن، دانش را فعالانه می سازند (سیف، ۱۳۹۲).

در این دیدگاه دانش آموز در تعامل با آموزشیار و دیگر همسالان خود و در بافت اجتماعی فرهنگی خود دانش را می سازد. راهبردهای آموزشی دانش آموز محور را می توان برخاسته از اصل سازایی گری دانست که دانش آموز را سازنده فعال دانش خویش می داند. روشهای آموزشی نوین که در دیدگاه سازایی گری پیشنهاد می گردند، کل نگر و چند بعدی هستند و بر پردازش بالا به پایین تاکید می کنند. در این دیدگاه آموزشیار آسان ساز و هدایت کننده آموزش است، نه انتقال دهنده دانش (جعفری کوخالو و حمیدی، ۱۳۸۸).

مبانی نظری روش تدریس کارایی تیم

اسلاوین (۱۹۹۱) به لحاظ تجربی معتقد است که تحقیقات انجام شده در این باره، ثابت کرده اند که روش های هم آموزی در بالا بردن پیشرفت تحصیلی سطوح مختلف، موثر است به شرط آنکه گروه ها بر پایه ی یادگیری متوسط اعضا، تقویت شوند. همچنین این روش در بهبود روابط میان دانش آموزان نژادها و فرهنگ های مختلف، مفید است و نیز این روش باعث بالا رفتن عزت نفس و سایر ویژگی های عاطفی مثبت در دانش آموزان می گردد. از نگاه ویگوتسکی، دانش آموزی که به تنهایی از انجام کاری بر نمی آید با استفاده از کمک دیگران، چگونگی انجام آن کار را یاد می گیرد (به نقل از سیف، ۱۳۸۹).

در روش های آموزشی نوین به ویژه هم آموزی، دانش آموزان با هم می آموزند و ساختار های شناختی خود را در تعامل با همسالان می سازند. در این روش ها اعضای گروه به همدیگر وابسته اند و آموزشیار و هم آموزان از همدیگر حمایت می کنند عاملی که در به کار گیری روش ها اهمیت دارد، بهره بردن از نوع انرژی به نام هم افزایی است که از اصول کار گروهی، محسوب می شود و می تواند بازدهی یادگیری را بالا ببرد (قورچیان، به نقل از مجردی، ۱۳۹۳).

به نظر برونر، نظام آموزش و پرورش ما به جنبشی نیاز دارد که در آن دقیقا با الزام عمیق تری مشخص شده باشد که به کجا می رود و در آینده به چه انسان های تربیت شده ای نیاز است؟ برونر به جای برنامه درسی خطی، برنامه درسی مارپیچی را پیشنهاد می کند و در تکمیل این بیان که: هر موضوعی را را به هر کودکی در هر سنی، به شکل مشروع می توان آموخت روش

دیگری را پیشنهاد می کند و می گوید: حیطة های دانش، به وجود نمی آید. بلکه ساخته می شوند هر حیطة از دانش را می توان در سطوح وسیعی از انتزاع و پیچیدگی های آن، با نقادی و مشارکت فعال در فرایند شکل گیری حل مساله است که بهترین الگوی آن، در جریان یاددهی و یادگیری، روش تدریس کارایی تیم است. راز و رمز آماده شدن به عنوان شهروندانی مفید و بر عهده گرفتن نقش های بزرگسالی، پرهیز از تک خوری یعنی رقابت ستیزه جویانه و فرد مداری است (خداداد نژاد، ۱۳۸۸).

روش تدریس کارایی تیم

الگوهای تدریس همیاری، رویکرد آموزشی مناسب برای استفاده از مساله گشایی و تفکر و تحقیق با توجه به برنامه، اهداف و امکانات در اختیار می گذارد. الگوهای تدریس همیاری به لحاظ ساختاری زیر مجموعه خانواده الگوهای اجتماعی و برای آموزش همکاری است. در الگوی تدریس همیاری دانش آموزان نقش اساسی بر عهده دارند. معلم به عنوان راهنما و هدایت کننده عمل می کند و وظیفه دارد شرایط یادگیری را فراهم نماید. الگوهای تدریس همیاری دانش آموزان را به گفتگو، جستجو، تفکر و آموزش یکدیگر فرا می خواند. الگوهای گوناگونی در یادگیری همیاری معرفی شده اند که الگوی کارایی تیم یکی از آنها تلقی می شود. در آن دانش آموزان به منظور دست یابی به یک هدف مشخص و برای اجرای کامل وظیفه محوله با یکدیگر همکاری می کنند. معمولا، دانش آموزان به تیم هایی برای مطالعه فصلی از یک کتاب درسی گروه بندی می شوند. آنگاه هر کدام از اعضای تیم قسمتی از فصل را مطالعه نموده و مسول آموزش آن به سایر اعضای تیم خود می شوند. کلاس های کارایی تیم علاوه بر ایجاد امنیت، حس همکاری و صمیمیت و جو عاری از تقلب و رقابت های خشونت بار و جلوگیری از جو عاطفی منفی و حس حسادت در دانش آموزان در محیط مدارس به انتقال علم و دانش با الگوی هدفمند و مناسب به دانش آموزان به گسترش مهارت های آنان کمک می کند (آقازاده، ۱۳۸۸).

اهمیت کارایی تیم

انتخاب روش تدریس یکی از مراحل بااهمیت طراحی آموزشی است. معمولا معلمان پس از انتخاب محتوا و قبل از تعیین وسیله باید خط مشی و روش مناسب تدریس خود را انتخاب کنند روش تدریس چگونگی فعالیت فراگیران را برای رسیدن به هدف های آموزشی مشخص می سازد. سال ها در مراکز آموزشی از روشهای سنتی تدریس استفاده شده است، از قبیل روش سخنرانی، روش آمرانه و روش کتاب محوری که در حال حاضر نیز در بسیاری از دانشگاه ها و مراکز آموزشی اعمال می شود. بسیاری از صاحب نظران آموزش و پرورش معتقدند روش های مزبور کمتر باعث ایجاد تفکر خلا ق و تفکر انتقادی در فراگیران می شود. به همین دلیل در بیشتر کشورهای پیشرفته جهان استفاده از روش های تدریس جدید آغاز شده است. نتایج حاصل از کاربست این روش ها با نتایج حاصل از کاربست روش های سنتی تدریس در قالب گروه های کنترل و آزمایش مقایسه شده و روش های تدریس موثر تر و کارآمدتر انتخاب می شود (داودی و پیرپوچی، ۱۳۹۳).

یکی از جدیدترین و پراستفاده ترین روش های پیشنهاد شده، روش یادگیری مبتنی بر کارایی تیم است در این روش آموزشی علاوه بر مهارت های کار تیمی، مهارت های تفکر انتقادی، حل مساله، تصمیم گیری، مهارت بین فردی و مسئولیت پذیری یادگیری نیز تمرین می شود.

در مرحله تکلیف تیمی مساله ای در اختیار تیم قرار می گیرد، اعضای تیم موظف هستند با همفکری و بر اساس اطلاعات و دانش خود و در صورت نیاز با مراجعه به منابع، فرایند حل مساله را انجام دهند و در نهایت به یک تصمیم مشترک، که همگی بر آن توافق دارند برسند و پاسخ خود را ارائه کنند. یادگیری مبتنی بر تیم به عنوان یک روش آموزشی است که فرایند تصمیم گیری و حل مساله در آن جریان دارد و از همین طریق موجب ارتقای توانمندی های فوق می گردد.

مراحل طرح کارایی تیم

الف) آمادگی فردی فراگیران

متن آماده شده توسط معلم بین فراگیران توزیع می شود تا فراگیران آن را مطالعه کنند. سپس معلم سوالات را بین فراگیران توزیع می کند تا آنها به صورت انفرادی به سوالات پاسخ دهند. بعد از پاسخ دادن به سوالات توسط فراگیران معلم پاسخ نامه را جمع آوری می کند.

ب) کار تیمی

معلم از فراگیران می خواهد که اعضای تیم بدون رجوع به متن با یکدیگر روی پاسخ هایی که ارائه داده اند بحث کنند تا جواب سوالات را با توجه به استنباط هایی که دارند به توافق برسند و پیدا کنند.

ج) تفسیر نمرات

معلم پاسخ نامه تیم ها را جمع آوری می کند کارایی تیم ها را ارزیابی می کند. بعد از ارزیابی نمرات تیم معلم به تفسیر نمرات تیم ها می پردازد و علت باخت یا برد هر تیم را مورد بررسی قرار می دهد. علت یک باخت اساسی می تواند این باشد که بحث تیمی موثر نبوده است. و تیم از منابع خود کاملاً استفاده ننموده است. برد یا باخت کم به این مفهوم است که بحث تیمی نه سودی داشته نه ضرری. یک برد اساسی در صورتی که نمره تیمی معادل بالاترین نمره فرد باشد نشان می دهد که بحث مفید بوده ولی بعضی از منابع دست نخورده باقی مانده است. نمره تیمی که از بالاترین نمره فردی بالاتر شود نشان می دهد که اعضا دانش خود را ترکیب نموده اند تا به درکی در سطح تیم برسند که بالاتر از درک فردی قبل از تیم است.

د) نقد کار تیمی

در طول زمان نقد اعضای تیم عملشان را مرور می کنند تا ارزیابی نمایند تا چه حد با یکدیگر خوب کار کرده اند و چطور ممکن است عمل فردی و تیمی خود را در آینده بهتر کنند (حایری زاده، ۱۳۸۲).

محاسن روش کارایی تیم

حاصل مطالعات پژوهشی بسیاری نشانگر این امر است که یادگیری از طریق کارایی تیم نسبت به یادگیری انفرادی و رقابتی در افزایش موفقیت تحصیلی کودکان و رشد ادراک آن‌ها، موثر است. منظور از افزایش موفقیت تحصیلی بر اثر یادگیری از طریق همیاری، افزایش مدت زمانی است که دانش آموز حواسش متوجه کار است. یادگیری از این طریق همچنین باعث افزایش مباحثه شده و در پرورش اعتماد به نفس دانش آموزان، بسیار موثر است. فراگیری این مهارت‌ها برای موفقیت‌های آینده حیاتی است. به نظر می‌رسد که معلم روش همیاری، نسبت به دیگر معلمین منصف‌تر و دوست‌داشتنی‌تر است. (آلیس و وال، ۱۹۹۰؛ ترجمه رستگار و ملکان، ۱۳۷۶).

مطالعات بسیاری حاکی از آن است که یادگیری مبتنی بر تیم باعث ایجاد تعامل بین دانش آموزان می‌گردد با توجه به مطالعات لوین و همکاران (۲۰۰۷) و سیمیلاری (۲۰۰۴)، با استفاده از یادگیری مبتنی بر تیم سطح بسیار بالایی از تعامل و همکاری بین فعالیت‌های دانش آموزان ایجاد می‌شود. می‌توان گفت دانش آموزان وقتی که در فعالیت‌های یادگیری مبتنی بر تیم شرکت می‌کنند بیشتر درگیر بحث و مشارکت می‌شوند.

فلاحی و دیگران (۱۳۹۱) این روش را راهی برای کمک به فراگیران خاص می‌دانند. در بیشتر کلاس‌هایی که از روش‌های مرسوم و سنتی تدریس استفاده می‌شود، امکان بازخورد مداوم به فراگیران امکان‌پذیر نیست. ولی در روش‌های همیاری، این فراگیران از یاری و تشویق هم‌کلاسی‌های خود بهره‌مند شده و رفتارها و نگرش‌ها را مشاهده می‌کنند که می‌توانند از آن تقلید کرده و آن‌ها را درونی کنند.

لیمین و فویل (۱۹۹۸) معتقدند دانش آموزان با پیشرفت تحصیلی پایین در گروه‌های همیاری، نفع بیشتری می‌برند و تعداد برنده‌ها بیشتر است؛ همه‌ی دانش آموزان دانسته‌های خود را با شرح دادن به دیگران توسعه می‌دهند. میزان تأثیرات در پیشرفت تحصیلی، ملایم ولی مداوم است.

محدودیت‌های روش کارایی تیم

به نظر امام جمعه (۱۳۹۱)، برای روش کارایی تیم در کلاس‌های درس محدودیت‌هایی وجود دارد که باید حذف یا تعدیل گردند؛ از جمله: سنگین بودن حجم برنامه‌ی درسی و کمبود وقت، نیاز به معلم ماهر و صبور، نیاز به کلاس کم‌جمعیت و فضای زیاد، لزوم آمادگی و تدارک مقدماتی برای اجرا. محدودیت‌های روش تیم عبارتند از:

- همه‌ی موضوع‌های درسی را نمی‌توان با این روش آموزش داد
- وجود تفاوت‌های زیاد در توانایی و یادگیری دانش آموزان نتایج طرح را مخدوش می‌کند.
- معلم باید با تخصص و تبحر باشد، با مدیریت صحیح گروه و روش‌های جدید تدریس آشنایی داشته و از عهده‌ی اداره‌ی کلاس به روش‌های هم‌یاری برآید.
- نیاز به منابع آموزشی بیشتر از قبیل نیروی انسانی، مدرسین، متخصصین، مواد و تجهیزات فیزیکی (حسن زاده و بیگلرلو، ۱۳۹۰).

تعریف پیشرفت تحصیلی

بهبود وضعیت تحصیلی دانش آموزان و دانشجویان یکی از اهداف اساسی سیستم های آموزشی است. از حدود یک قرن گذشته و با پیدایش رشته های تخصصی علوم تربیتی و روانشناسی تربیتی مطالعه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و دانشجویان و عوامل موثر بر آن بخش بر جسته ای و پژوهش های متخصصان این دو رشته را تشکیل می دهد (غلامعلی لواسانی، ۱۳۸۶). پیشرفت تحصیلی به معنی مقدار یادگیری آموزشی که فرد است که بتوان آنها را در دو مقوله کلی عوامل مربوط به تفاوت های فردی و عوامل مربوط به مدرسه، نظام آموزش و پرورش مورد مطالعه قرار داد (سلیمان نژاد و شهر آرای، ۱۳۸۰). واژه پیشرفت یعنی تغییرات ایجاد شده جهت مطلوب و مساعد این واژه در هر سازمان و نهاد اجتماعی اعم از دولتی یا خصوصی مورد استفاده قرار گرفته و در واقع ارتباط کامل یا مستقیم بازده سیستم سازمانی دارد. تعریف این عبارت با توجه به تیوری سیستم عبارت خواهد بود از " روند کاری صحیح بر روی درونداد به منظور رسیدن به بازده مطلوب " رسیدن به بازده مناسب و معقول که حدود آن را اهداف از پیش تعیین سازمان تعیین می کند یعنی نیل به پیشرفت مورد نظر یکی از ابعاد پیشرفت در آموزش، پیشرفت تحصیلی است که مفهوم آن معلومات یا مهارت های اکتسابی عمومی یا خصوصی در موضوع درسی است که معمولاً به وسیله آزمایش ها یا نشانه ها یا هر دو که اساتید برای دانشجویان وضع می کنند، اندازه گیری می شود (شعاری نژاد، ۱۳۶۲).

عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی

عملکرد تحصیلی یک فرایند است. در هر فرایند عوامل و متغیرهایی در حال تعاملند. نوع و شدت تعامل، تغییرات گوناگونی را به دنبال می آورد. بررسی همه ی عوامل موثر در فرایند موفقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان امکان پذیر نیست. بدین لحاظ به ذکر چند نمونه که تاثیر آشکاری در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دارند اشاره می شود:

معلم

معلم عامل اصلی هدایت یادگیری در کلاس درس است و همه اجزا و عناصر مدرسه باید کمک کردن در به انجام رساندن رسالت وی کمک کنند. بدون ایفای نقش موثر معلمان، مدارس به موفقیت دست نخواهند یافت. نتایج پژوهش ها از نقش بی بدیل معلم حرفه ای در نیل به مدرسه و دانش آموز اثر بخش حکایت می کند. ویژگی های معلمان همواره یکی از مهم ترین عناصر تعیین کننده در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان شناخته شده است. معلمان فکور و پژوهنده و معلمانی در نقش رهبران آموزشی از توانایی بیشتری برای مقابله با موانع تدریس در سطح کلاس بر خوردارند معلم مدرسه اثر بخش، یک فرد فکور و حرفه ای است که پیوسته دانش خود را روز آمد می کند (ساکی، ۱۳۸۸). معلم باید با به کار گیری روش های تدریس مناسب، قدرت تفکر و تخیل دانش آموزان را تحریک کند و به جای پرداختن به امور نظری و وادار ساختن دانش آموزان به حفظ کردن طوطی وار مطالب، زمینه ساز فعالیت های ذوقی، هنری و خلاقانه شود.

ارتباط مدرسه با خانواده

عامل مهم بعدی، ارتباط مدرسه با خانواده است. اندیشه مشارکت مدرسه و خانواده و جامعه هم از جنبه نظری و هم عملی مهم است. نظریه ی سیستم های اجتماعی می گوید که مدرسه بخشی از یک نظام اجتماعی متشکل از چند سیستم مرتبط با

یکدیگرند. این سیستم ها مانند خانواده و مدرسه تاثیرات متقابلی بر یکدیگر دارند که فهم این تاثیرات برای درک رفتار دانش آموز بسیار مهم است. بنابراین شناسایی هر سیستم و چگونگی ارتباط آن با زیست محیط کلان دانش آموز در فراین یاددهی یادگیری بسیار ضروری است. تداوم و تعمق رابطه میان خانه و مدرسه و جامعه در حکم مهمترین سیستم های موجود، به منزله افزایش شانس دانش آموزان برای یادگیری و موفقیت تحصیلی است (ساک، ۱۳۸۹).

عامل برنامه درسی

متخصصان تعلیم و تربیت به روشنی بیان داشته اند که فعالیت های آموزشی بدون یک برنامه مدون به سامان نخواهد رسید. همچنین آنها روشن کرده اند که برای برگزاری دوره های آموزشی به برنامه های ویژه ای نیاز است. برنامه های درسی به خودی خود تهیه نمی شوند. تهیه برنامه های درسی دارای فرایند نظام داری است که با رعایت آن پیشرفت تحصیلی مورد نظر حاصل می شود. برنامه ریزی درسی به فرایند آموزشی نظم می بخشد و روند کار را معین می سازد.

طراحی آموزشی

همانطور که معماری نمی تواند بدون در دست داشتن طرحی اندیشیده ساختمانی را به اسلوب اصولی بنا کند، معلمان نیز بدون در دست داشتن طرح آموزشی عملی و اصولی نمی توانند تدریس اثر بخش داشته باشند. به منظور ایجاد محیط یادگیری مناسب، تا کنون الگوهای متعدد طراحی آموزشی پدید آمده اند که هر کدام بر شرایط و بازده های یادگیری خاصی کاربرد داشته اند (رضوی، ۱۳۸۸).

نتیجه گیری

در روش تدریس کارایی تیم دانش آموزان درباره سوالاتی که به آن ها داده می شد در گروه بحث می کردند و هر گروه سعی می کرد بهترین جواب را ارائه دهد. دانش آموزان در گروه های یادگیری از طریق همیاری بیشتر از کار فردی و رقابتی به پیشرفت تحصیلی دست می یابند، زیرا آن ها اولاً با بحث و گفت و گو افکار خود را در تعامل با دیگران بیان و اصلاح می کنند. آن ها از طریق تعامل یاد می گیرند که مسائل را بپرسند، نظراتشان را در میان بگذارند، اختلافات را توضیح دهند و درک جدیدی از موضوع مورد بحث ایجاد کنند. ثانياً در این گروه ها دانش آموزان در سطوح بالای یادگیری درگیر می شوند. بنابر موارد فوق می توان نتیجه گرفت که روش تدریس کارایی تیم بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تاثیر مستقیم و مثبت دارد. نتایج این تحقیق با نتایج پژوهش های زیر همسو است.

مهدی زاده و همکاران (۱۳۹۲)، معتقد هستند: می توان با روشهای تدریس فعال (کارایی تیم) مانع از روش سطحی نگر شد. در مقابل روش تدریس سنتی، روشهای دیگری وجود دارد که در آنها بر خلاف روش تدریس سنتی دانش آموزان بیشتر فعالیت دارند و قسمت اعظم کار آموزش و تدریس بعهد خودشان است. در واقع یک تعامل دو سویه بین دانش آموز، معلم و دانش آموزان با یکدیگر وجود دارد. ایجاد چنین محیط هایی سبب پیشرفت تحصیلی می شود.

عثمان تانگا (۲۰۱۵) در تحقیق خود با عنوان تاثیر استراتژی همیاری بر یادگیری کمیت های درس شیمی، بر دانش آموزان متفرقه ی بزرگسال نیجریه که با هدف بررسی تاثیر روش های همیاری بر یادگیری کمیت های درس شیمی، انجام شده

مهمترین یافته های این مطالعه این است که تفاوت معنی داری در عملکرد بین دانشجویان دختر و پسر گروه یادگیری مشارکتی دیده شد. در این تحقیق استفاده از استراژدی یادگیری مشارکتی به منظور بهبود عملکرد دانش آموزان به همه معلمان شیمی دوره متوسطه پیشنهاد می گردد.

آونییی سامویلو کمانگا جودیت (۲۰۱۴) در تحقیق خود با عنوان مطالعه ی مقایسه ای اثر بخشی روش یادگیری مشارکتی با روش های سنتی در آموزش درس فیزیک، روش همیاری مشارکتی را با روش تدریس سنتی مقایسه کرد. پس از بررسی نتایج، تفاوت معنی دار بین دو گروه نشان داده شد. دانش آموزان گروه همیاری نسبت به گروه سنتی، هم در پیشرفت تحصیلی هم در انگیزه ی به درس بهتر عمل کردند پس نتیجه گرفته شد که عملکرد گروه همیاری نسبت به روش سنتی معتبرتر بوده است.

وان دات تران (۲۰۱۴)، تحقیق خود را با عنوان تاثیر روش تدریس همیاری و اثر آن بر پیشرفت تحصیلی و دانش حافظه ای دانش آموزان دوران متوسطه، بر روی دانش آموز ابتدایی که به دو گروه تقسیم شده بودند، در هشت هفته اجرا کرد. هدف از این تحقیق بررسی تاثیر روش تدریس همیاری و سنتی بر شرح پیشرفت تحصیلی و دانش حافظه ای دانش آموزان مقطع ابتدایی است. در گروه کنترل از روش سخنرانی و در گروه آزمایش از روش همیاری مشارکتی استفاده شد. در نهایت پیشرفت تحصیلی و دانش حافظه ای، در گروه آزمایش از میانگین بالاتری برخوردار شد.

رووفی، فرهادی، شیخیان (۱۳۹۳) در تحقیق خود با عنوان تاثیر آموزش به روش کارایی تیم بر تفکر انتقادی، اعتماد به نفس، و میزان یادگیری دانشجویان پرستاری با بیان نتایج متعدد نشان داده است که دانشجویان، استراتژی های یادگیری فعال را بر روش های غیر فعال ترجیح می دهند و بعد از آموزش به روش تیمی نمره ی تفکر انتقادی افزایش یافته است، یعنی روش کارایی تیمی بر تفکر انتقادی دانشجویان، موثر بوده است. همچنین یادگیری از طریق گروهی باعث افزایش مهارت های شناختی فراگیر می شود.

فلاحی و دیگران (۱۳۹۱) در پژوهش خود با عنوان اثر روش تدریس کارایی تیم، رضایتمندی و عملکرد تحصیلی به این نتیجه رسیدند که استفاده از روش طرح کارایی تیم در تدریس دانشجویان باعث افزایش انگیزه درونی دانشجویان شده و فرصت را برای افزایش کیفیت آموزش فراهم می کند.

منابع

- آقازاده، محرم. (۱۳۸۸). راهنمای روش های نوین تدریس. تهران: آبیژ.
- آلیس، س؛والن، س. (۱۳۷۶). آشنایی با یادگیری از طریق همیاری. ترجمه طاهره رستگار و مجید ملکان. تهران: نشر نی (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۱۹۹۰).
- احمدی، غلامعلی؛ عبدالملکی، شوبو. (۱۳۹۱). بررسی تاثیر آموزش علوم تجربی بر رویکرد اکتشافی بر خلاقیت و انگیزه پیشرفت دانش آموزان. مجله ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، دوره دوم، شماره ۲.
- امام جمعه، مهتاب. (۱۳۹۱). آموزش مشارکتی. مجله رشد معلم، دوره ۱۵، شماره ۳.
- حایری زاده، قاسم خان؛ محمد حسین. (۱۳۸۲). یادگیری از طریق همیاری، نشر: نی
- خداداد نژاد، علی. (۱۳۸۸). تاثیر روش تدریس همیاری بر نگرش و پیشرفت تحصیلی درس ریاضی دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی شهرستان گچساران، فصلنامه اندیشه های نوین در علوم تربیتی، سال پنجم، شماره اول.
- رووفی، شهین؛ فرهادی، علی؛ شیخیان، علی. (۱۳۹۳). تاثیر آموزش به روش کارایی تیم بر تفکر انتقادی، اعتماد به نفس و میزان یادگیری دانشجویان. مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد. دوره ۱ نهم، شماره ۲.
- ساکي، رضا. (۱۳۸۸). عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در دبیرستان های شهر تهران. نشریه تعلیم و تربیت، سال بیست و هشتم، شماره ۱.
- سلیمان نژاد، اکبر؛ شهر آرای، مهرناز. (۱۳۸۲). ارتباط منبع کنترل و خود تنظیمی با پیشرفت تحصیلی. مجله روان شناسی و علوم تربیتی، سال سی و یکم، شماره ۲.
- سیف، علی اکبر. (۱۳۹۲). روان شناسی پرورشی نوین (روان شناسی یادگیری و آموزش). تهران: دوران.
- شعاری نژاد، علی اکبر. (۱۳۶۲). فرهنگ علوم و فن آوری. تهران: انتشارات امیر کبیر.
- شعبانی، حسن. (۱۳۸۴). مهارت های آموزشی و پرورشی (روش ها و فنون تدریس). تهران: انتشارات سمت.
- عزیزی، حسین. (۱۳۹۳). بررسی اثر بخشی روش تدریس بایبی در میزان یادگیری و انگیزش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در درس مطالعات اجتماعی و آداب زندگی پایه ششم ابتدایی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- عزیزی، محمد. (۱۳۹۲). کلاس تفکر انتقادی. مجله رشد آموزش ابتدایی، اسفند ۹۲.
- فرخی، مهري. (۱۳۸۸). بررسی اثر بخشی روش تدریس همیاری بر انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر در درس علوم تجربی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه مشهد.
- فلاحی، ابراهیم؛ فرهادی، علی؛ قاضی، شیرین. (۱۳۹۱). اثر روش تدریس تغییر یافته طرح کارایی تیم و سخنرانی بر رضایت مندی و عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان. دو فصلنامه آموزش پزشکی، دوره اول، شماره ۱.
- کرامتی، محمد رضا. (۱۳۸۴). یادگیری از طریق همیاری. مشهد: انتشارات فرا انگیزش.
- کرامتی، محمد رضا. (۱۳۸۶). تاثیر یادگیری مشارکتی بر رشد مهارت های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی ریاضی، مجله روانشناسی و علوم تربیتی. دوره ۳۷، شماره ۱.

کوخالو، رقیه؛ علی حمیدی، منصور. (۱۳۸۸). مقایسه سودمندی روشهای آموزشی نوین (هم آموزی) و سنتی و سخنرانی از نظر دستاوردهای شناختی، عاطفی و رفتاری دانش آموزان دبیرستانی. فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۹۷.

لیاقت دار، محمد جواد؛ عابدی، محمد رضا؛ جعفری، ابراهیم. (۱۳۸۳). مقایسه میزان تاثیر روش تدریس بحث گروهی با روش تدریس سخنرانی بر پیشرفت تحصیلی و مهارتهای ارتباطی دانشجویان. فصلنامه علمی پژوهشی، شماره ۳۳.

مشهدی، حمید رضا. (۱۳۸۲). مقایسه تاثیر روش آموزش همیاری (مشارکتی) با روش آموزش سنتی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت معلم و رابطه آن با سبک های شناختی. پایان نامه کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی، دانشگاه تربیت معلم تهران.

نیاز آذری، کیومرث. (۱۳۹۲). بررسی تاثیر شادابی و نشاط در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان متوسطه شهر ساری. فصلنامه مطالعات برنامه ریزی آموزشی، سال دوم.

یزدیان پور، ندا؛ یوسفی، علیرضا، حقانی، فریبا. (۱۳۸۸). تاثیر آموزش به روش پروژه ای و مشارکتی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر سوم تجربی فولاد شهر در درس آمار و مدل سازی. دانش و پژوهش در علوم تربیتی برنامه ریزی درسی. شماره ۲۳.

Awoniyi Samuel Adebayo, Kamanga Judith. (2014) comparative EARNING STRATEGY AND TRADITIONAL INSTRUCTIONAL METHOD IN THE PHYSICS CLASSROOM: A CASE OF CHIBOTE GIRLS SECONDARY SCHOOL, KITWED DISTRICT, ZAMBIA.

Lyman, L., Foyle, H. C. (1988). cooperative learning strategies and children. *ERIC Digest* Available at: [http://www.ericdigests.org/cooperative learning](http://www.ericdigests.org/cooperative%20learning)

Usman tanga .S, vaziri. U. F. P. (2015) EFFECTS OF COOPERATIVE LEARNING STRATEGY ON SENIOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS' PERFORMANCE IN QUANTITATIVE CHEMISTRY IN KEBBI STATE, NIGERIA *Journal of Education and Social Sciences*, VOL. 1.

Van Dat Tran. (2014). The Effects of cooperative learning on the Academic Achievement and Knowledge Retention Higher Education. *International Journal Available in* <http://dx.doi.org/1005430/i.ne.v3n2p131>.